

s'estengué molt, des dels orígens fins a formes molt nòrdiques de la llengua d'oc, on ja no hi ha l'evolució de la -LL- palatalitzada que permet de distingir-lo en les llengües hispàniques, però sembla que, almenys a l'Edat Mitjana, encara s'hi distingia per un matís entre les dues menes de *l*; observem, si no, la diferència no sols ortogràfica sinó marcada per la rima, en *Flamenca*: «mais quant ill *calon* tut si *callon* / que ren non danson ni non ballon», v. 7501, «quan davallen del cavall tothom calla'. Veg. *CALLAR*.

DERIV.: *Cala* 'calada d'ormeig', d'on amb sentit ampliat aplicant-se a una activitat profitosa en termes amplis: «pren lliçó de la cigala, / que, en la branca d'un pi ver, / tot lo dia, de ple e ple, / cantant, cantant, no perd *cala*», P. d'A. Penya, *Po. Pop.*, 8; 'supositori, sonda mèdica o altre objecte, introduït en el recte, la uretra, etc.': «feren-li beure / mil beurajades / --- / e faxadures, / perfums e *cales*, / úlceres males / li concriaren ---», JRoig (*Spill*, 4635); no és a penes català, però menys encara inoït (cf. infra *calo-baixo*), en el sentit de 'sentina, bodega d'un vaixell on s'estiba sovint la càrrega'; en aquest sentit el fr. *cale*, segons Vidos, *ZFSL* LVII, 2-4, es manlevà del provençal, no pas de l'it., com afirmaven; entenc que serà manlevat també de Provença amb trasllat generalitzador a la idea de 'càrrega de bodega' en: «de la armada del rey Rubert és cert, e çendemà de Pasqua deven partir les *cales* de Marselya», a. 1325 (Finke, *Acta Ar.* III, 470); en el Maresme 'arrel o part colgada de la tija de certes plantes' terrassans de Canet (1956).

Calada [S. xv, *AlcM*]; 'indret dins una pesquera de l'Albufera on es calen els ormeigs' (a la *Mata de la Figuera*, avui convertida en arrossar, els del Palmar tenien una *calada*, 1962), 'acte de posar esquer a la canya', eiv. (PzCabrero), 'baixador, grau de les cingleres, per on els pescadors davallen a la costa', St. Mateu d'Albarca (1963). *Caló* 'fusta travessera a l'extrem de l'art', St. Pol (1930). *Caladís*. *Calador*; *caladura*. *Calament*. *Calat* [escr. Renaix.] *Caleta* 'cala o sonda mèdica' [S. xv, *AlcM*].

Acalar i més sovint *acalar-se* [1462]: «per montanyes travessam fins a Sant Seloni e *acalam-nos* vés Blanes», doc. de Bna., 1462 (RLR LXV, 89); «poesies mallorquines, / escrites per Juan Salas, / que ha *acalades* ses ales / quant ha vist qu'eren ruïnes», Joan de Salas (1741-1817), JqMBover, *BibiEBal.* II, 337, v. 3; 'rebaixar (el sòl)' mall. (BDLC IX, 272), *acalar* ses antenes (del molí de vent)', Formentera (1963, acc. en la qual després vaig creure sentir *calar*, indistintament); «lo qui té lo cap hert --- lo qui *acala* lo cap: cernuus; lo més alt del cap ---», OPou, *TbPu.*, 245; «mos ulls escorcollen / —en va *acal* la vista— / aguait la recambra ---», Marian Aguiló, a. 1847, *Antol. Poèt.*, 1975, p. 41; *acalar-se* 'ajupir-se' (cf. supra *acalar-se*), eiv. (BDLC XI, 27); «crros de facultatiu / la terra los sol tapar; / sí, Pepet! / *Acalé't*, / si te'n vols desenganar», P. d'A. Penya, *Po. Pop.*, p. 20; *portes acaladisses*: cataracta, OPou, *TbPu.*, p. 10; *acalada*, *acalador*.

Encalar-se la pilota «quedar-se en alguna teulada o entrar-se per una finestra», Garcia Girona, *Vocab. Maestrat*, p. 268, però no és solament del maestr., sinó de tot el valencià, segons J. G. M. (1936): 'encalar-se una cosa duta pel vent' i també tr. (*encalar un objecte*). *Recalar* [Lab., 1839; escr. Renaix.];¹ *recalada*, *recalador* [1868, *SLitCosta*]; *recalament* [id.], *recalat*.

CPT.: '+*Calo-baixo* 'esporuguidament, com fugint de mirar una tempestat': «escoltant els sorolls de les seves tripes més que les ideacions de la seva ànima, En Tomàs de Bajalta, *calo-baixo*, romanía arrupit en la fosca *sama* dels peons, capejant el temporal amb les angúnies d'un trist terrassà», P. Coromines, *Silèn*, § 18, p. 238 (no recordo si ho deien els pescadors de St. Pol o els de l'Ebre, cf. allí *desamarraren el llagut de la cala baixa*, ib. p. 243; aplicat sigui al poruc que s'està a la sama o cala baixa, sigui al comparable a un llagut 'amarrat a la cala baixa' o sigui en un lloc de poca fondària i aigües tranquil·les).

¹ «Quan converso amb una dama, li miro els ulls, per pendre-li al vol un petó fugitiu li cerco els llavis, però els anhels més voluptuosos *recalen* en la gotja», PCoromines, *L'Amor Traïdor* I, p. 19; ús figurat a comparar —sense que sigui insinuar parentiu particular, com a reflexos coincidents d'un ús marítim— amb el que m'escrivia el Prof. Dardo de la Vega sobre un ús dels *montoneros* argentins de la Rioja: «*recalar* significa la llegada sorpresiva a un lugar apartado o separado por una travesía» (carta de 1942 d'aquest savi i agut observador).

CALASTÓ, 'la palanca mòbil, en la balança, que duu penjat un plat a cada cap', de l'àr. vg. hispànic *qalastûn* 'romana', variant del més general *qarastûn* (d'on prové el cast. *carrazón*), i aquest, pres del grec *χαριστων* 'espècie de balança inventada per Arquimedes'. □ 1.ª doc.: S. XIII.

Ja apareix sovint en el S. XIII; com a glossa catalana al mot àrab en el *Vocabulista in arabico* de *RMa.*: «*calestó*», p. 571; en Lull i en els *Costums de Tortosa*. En l'essencial l'etimologia àrabiga ja va ser asenyalada per Moll (*AORBB* III, 49) i demostrada per mi en el *DCEC*, s. v. *carrazón* (I, 706a). El cast. *carrazón*, que és sobretot arag. ant., apareix ja com *alcarraçon* (amb la *r* senzilla etimològica) l'any 1404, *alcarraçon* (amb *rr* secundària per influència de *carrazo*, *carro*) des de 1365, *carrazon* des de 1397, el pas de *sí* a *ç* és el fenomen mossàrab conegut; la forma aragonesa arriba fins a Benasc, *carrasón* amb el sentit de «romana de pesar» (1965), «romana de gran tamaño»: *pesarem la llana dan el carrasón* (Ferraz, p. 38).

En català la documentació abunda: «dos *calestons* (de balances)», doc. ross. de 1339, *-aston* a. 1363, *-astó* 1380, 1399, *galaston* 1386 (tots ells llegits per error amb *-sc-*) en l'*InvLCat.* d'Alart; «una balança marchall --- ab foch de seda vermella al cap del *calaustó*,¹ ab ganxo e botó de lautó», doc. de la S. d'Urgell a. 1424 (CaCandi, *MiscHiCat.* II, 72); «ordenaren los dits Concellers --- en lo psar de les dites monedes